

СТАНОВИЩЕ

Относно дисертацията на Амир Мустафаи на тема

Късно-модерната нормативност и традиционната социална действителност: интеркултурните отношения на Балканите и духът на интеграцията в ЕС

Дисертацията е в обем 280 страници и се състои от Увод, четири глави и Заключение. В библиографията са посочени 194 цитирани източника на английски, албански, македонски, сръбски и турски език.

В първа глава авторът скицира накратко ситуацията в сферата на интеркултурните отношения на Балканите, като обръща особено внимание на историята на изграждане културните идентичности в балканските страни – без да се стреми към, нито да претендира за, изчерпателност на това описание, като разглежда и някои исторически предпоставки за формиране на съответните политически идентичности. Във втора глава се показва контрастът между късно-модерната нормативност, заложен в стандартите за социален и културен живот, с които са свързани процесите на европейска интеграция на обществата от Източна Европа, от една страна и традиционната социална реалност на Балканите, от друга, т.е. тук се представя именно онова предизвикателство пред ориентиралите се към членство в ЕС общества от нашия регион, което е предмет на изследването на Амир Мустафаи. Трета глава е посветена на съвременната динамика на интеркултурните отношения на Балканите, особено в страните от Западните Балкани, като се изследват конкретни възможности за тяхното развитие от завареното им състояние, доминирано от традиционни културни нагласи, изградени през вековете в духа на безкомпромисна конкурентност, към отношения от типа „печеля – печелиш“. При това дисертантът използва авторитетни, теоретично добре артикулирани, а и практически изпробвани, макар и с променлив успех, методологии. В четвърта глава авторът се връща отново към една рефлексия върху източниците на нормативността, характерна за институциите на ЕС, опитвайки се да експлицира някаква вътрешна състоятелност на този нормативен комплекс, дори с цената на известни реконструкции в духа на социални теории, за които изобщо не е сигурно, че са били съзнателно вземани предвид при изграждането на въпросната нормативност. В на пръв поглед странното ситуиране на тази проблематика в последната глава на дисертацията аз виждам, макар и само хипотетично, един опит на автора да убеди сам себе си, че нормативността, която той разглежда така позитивно,

едва ли не като някаква пътеводна звезда за обществата от типа на онова, в което самият той живее, наистина заслужава това. Че зад нея стоят неподправено конструктивни мотиви за изграждане на единна европейска социална и културна действителност на взаимно изгодно сътрудничество, освободена от исторически обременености на взаимни недоверия и антагонизми, а не стремеж към политическа и икономическа доминация на „центъра“ над „периферията“.

Едва ли е необходимо да привеждам специални аргументи в подкрепа на моята констатация, че предложената на нашето внимание дисертация е посветена на изключително актуален и значим социален, културен и политически проблем. Това се вижда от самата ѝ тема, а е многозначителен и биографичният факт, че авторът е етнически албанец от Р. Македония. Амир Мустафаи прави нещо съвсем резонно – съпоставя нормативността, „въплътена“ в различните директиви, доклади, критерии и пр., с които е обвързан процесът на кандидатстване на страните от Западните Балкани в ЕС, с наличната реалност на интеркултурните отношения в региона и извежда от контраста между норми и факти, който се набива на очи в случая, определени заключения относно това, в каква посока би трябвало да се променят въпросните фактически съществуващи отношения, за да се приведат те, в някаква степен, в съответствие с предписваните норми. Това, което представлява творческо изследователският момент в изследването, е по-скоро изборът на методология, или по-точно – на методологии, с помощта на които авторът се опитва да реши задачата, която си е поставил. Той е поел отговорността на изследователя, като се е спрял на водещите през последните десетилетия в областта на регулиране на интеркултурните отношения парадигма на мултикултурализма (Ч. Тейлър, У. Кимлика) и теория на комуникативното действие (Ю. Хабермас), получила по-нататъшно развитие като елемент на модела на делиберативната демокрация.

Изборът на методологии за осмисляне на тази ситуация на разминаване между социални факти и норми в случая действително представлява, по мое мнение, поемане на отговорност, тъй като моделите и на мултикултурализма, и на делиберативната демокрация в последно време са предмет на критика, породена от неуспехите на западноевропейските държави в интеграцията на бежанци и мигранти от страни от т. нар. „трети свят“. И все пак смятам, че що се отнася до предмета на изследване в дисертацията, този избор е защитим, тъй като става въпрос за интеркултурни отношения между етнически и религиозни общности, които са все пак органична част от едни европейски общества, колкото и

тези отношения да са все още в значителна степен в плен на традиционни представи за културната „другост“.

В крайна сметка аз виждам приноса на дисертацията на Амир Мустафаи най-вече в (без изобщо да оспорвам номинално заявените в автореферата приноси) опита споменатият от мен вече няколко пъти контраст между факти и норми да се интерпретира чрез прилагане на теоретически добре обосновани методологии като предизвикателство, с което обществата от региона си струва да се справят в името на постигане на един по-конструктивен, не разяждан от антагонизми начин на обществен живот, а не като сблъсък на живия живот с нереалистични, бюрократични началнически претенции на „центъра“ към „периферията“, легитимирани чрез казионна реторика в духа на пожелателно мислене и мотивирани от стремеж да се оправдаят високите заплати на служителите в институциите на ЕС. Изследователският опит на автора да открие с помощта на сериозни теории полезните „зрънца“ в „плевата“ на европейската нормативна документация заслужава, според мен, висока оценка, въпреки някои недостатъци на текста – като, например, излишно многословие и на места неясноти на изказа, които може би се дължат и на проблеми с превода от албански на английски.

В заключение, изхождайки от изложените дотук мои констатации и оценки, заявявам без никакви резерви, че представеното в дисертацията на Амир Мустафаи научно изследване представлява достатъчно основание неговият автор да придобие образователната и научна степен „доктор по философия“.

10.08.2017 г.

проф. дфн Пламен Макариев